

Saavutettavuus ei ole vain kriteerien noudattamista

Timo Övermark
Kehitysvammaliitto

Järjestöjen digiverkosto 29.1.2019

Sisältö

- ♦ Mitä on saavutettavuus verkkopalveluissa?
- ♦ Mitä laki vaatii?
- ♦ Miten saavutettavia verkkopalveluita tuotetaan?

Mitä on saavutettavuus verkkopalveluissa?

YK:n vammaissopimus

Vammaisuus on seurausta sellaisesta vuorovaikutuksesta vammaisten henkilöiden ja asenteista ja ympäristöstä johtuvien esteiden välillä, joka estää näiden henkilöiden täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa

Saavutettavuus

Tuotteen, palvelun, ympäristön tai tilojen käytettävyys, kun käyttäjinä on mahdollisimman laaja joukko kyvyiltään erilaisia ihmisiä

Toimintarajoite voi olla

- Pysyvä
- Tilapäinen
- Tilanteeseen liittyvä

Dan Lurie <https://www.flickr.com/photos/dantekgeek/543736620/>

premasagar <https://www.flickr.com/photos/dharmasphere/3663992518/>

Mitä on saavutettavuus?

Tekninen saavutettavuus (WCAG)

Suunnittelu ja
käytettävyys
kaikille

Selkeät ja
ymmärrettävät
sisällöt

Mitä laki vaatii?

Saavutettavuusdirektiivi ja Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

Euroopan unionin direktiivi julkisten elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta (EU 2016/2102)

Direktiivin tavoite ja soveltamisala

- ◆ Tavoitteena tekemään julkisen puolen toimijoiden verkkopalveluista sekä mobiilisovelluksista “saavutettavia”.
- ◆ Direktiivin piiriin kuuluu myös jotkin yksityiset toimijat, kuten pankit ja vakuutuslaitokset.
- ◆ Koskee myös osaa järjestöistä
- ◆ Tällä halutaan lisätä EU:n kansalaisten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa

WCAG 2

Verkkosisällön saavutettavuusohjeet

EN301549 - Eurooppalainen standardi

EU:n saavutettavuusdirektiivi

Suomen kansallinen lainsäädäntö
(Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta)

WCAG 2.1 eli Verkkosisällön saavutettavuusohjeet

1. **Havaittava:** Sisältö on esitettävä tavoilla, jotka käyttäjä voi havaita
2. **Hallittava:** Sivustoa täytyy voida käyttää eri apuvälineillä ja ohjaustavoilla
3. **Ymmärrettävä:** Sisältö ja toiminnot oltava loogisia ja ymmärrettäviä
4. **Lujatekoinen:** Standardinmukainen toteutus, toimivuus eri laitteilla

Ymmärrettävyys lakiehdotuksessa

- ◆ **Vähintään keskeisin sisältö myös selkokielellä**
- ◆ ”Ymmärrettävyyden vaatimus edellyttää palvelutuottajilta laajasti hyvän yleiskielen osaamista ja erilaisten tekstisisältöjä tukevien sisällönesittämistapojen käytön osaamista. Lisäksi tietyissä tapauksissa on perusteltua edellyttää esimerkiksi selkokielistä aineistoa, mikä vaatii viranomaisilta myös selkokielen osaamista.”
- ◆ ”Ymmärrettävyyden merkitys korostuu varsinkin perusoikeuksien toteutumiseen liittyvissä digitaalisissa palveluissa, joista ainakin perusoikeuksien keskeinen sisältö tulisi olla tarjolla kuvitettuna selkokielenä.”

Mitä on saavutettavuus?

Tekninen saavutettavuus (WCAG)

Suunnittelu ja
käytettävyys
kaikille

Selkeät ja
ymmärrettävät
sisällöt

Tekninen saavutettavuus (WCAG)

Mahdollistaa sivuston henkilöille, joilla on aistivammoja, ja jotka hyödyntävät erilaisia tietokoneen käytön apuvälineitä

Huomioitavaa WCAG-ohjeistuksesta

- ◆ Ei pysty vastaamaan kaikkiin niihin ongelmiin, joita vammaiset ja toimintarajoitteiset kohtaavat verkossa
- ◆ Ei ota kunnolla huomioon kaikkia erilaisia toimintarajoitteita tai niiden yhdistelmiä
- ◆ Osa ohjeista ja onnistumiskriteereistä ovat melko tulkinnanvaraisia
- ◆ Ei huomioi verkkosivuston käytettävyyttä – että käyttäjä pääsee tavoitteeseensa tehokkaasti ja tyytyväisenä

➔ Tarvitaan myös muita menetelmiä!

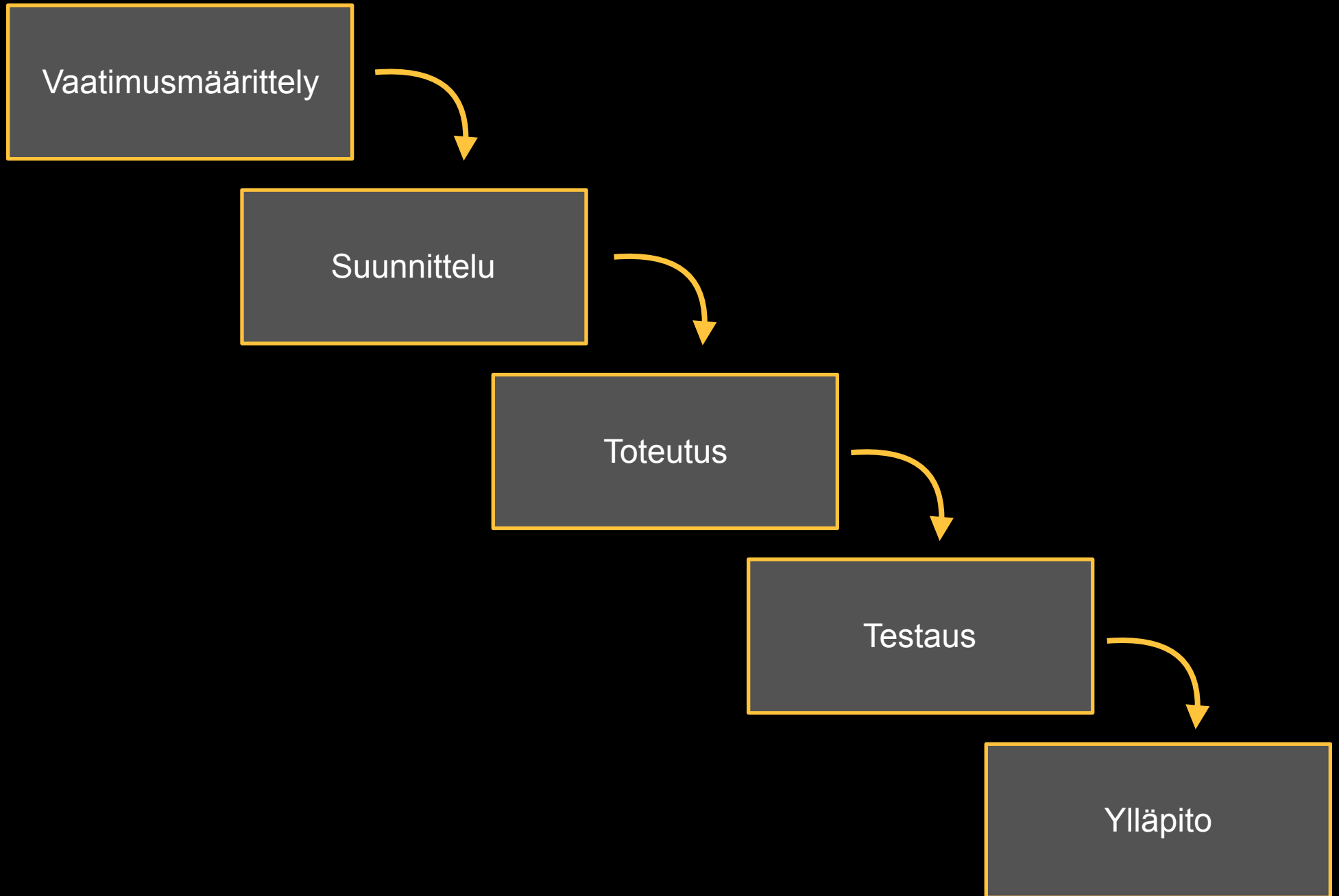
Kognitiivinen saavutettavuus = ymmärrettävyys, helppokäyttöisyys

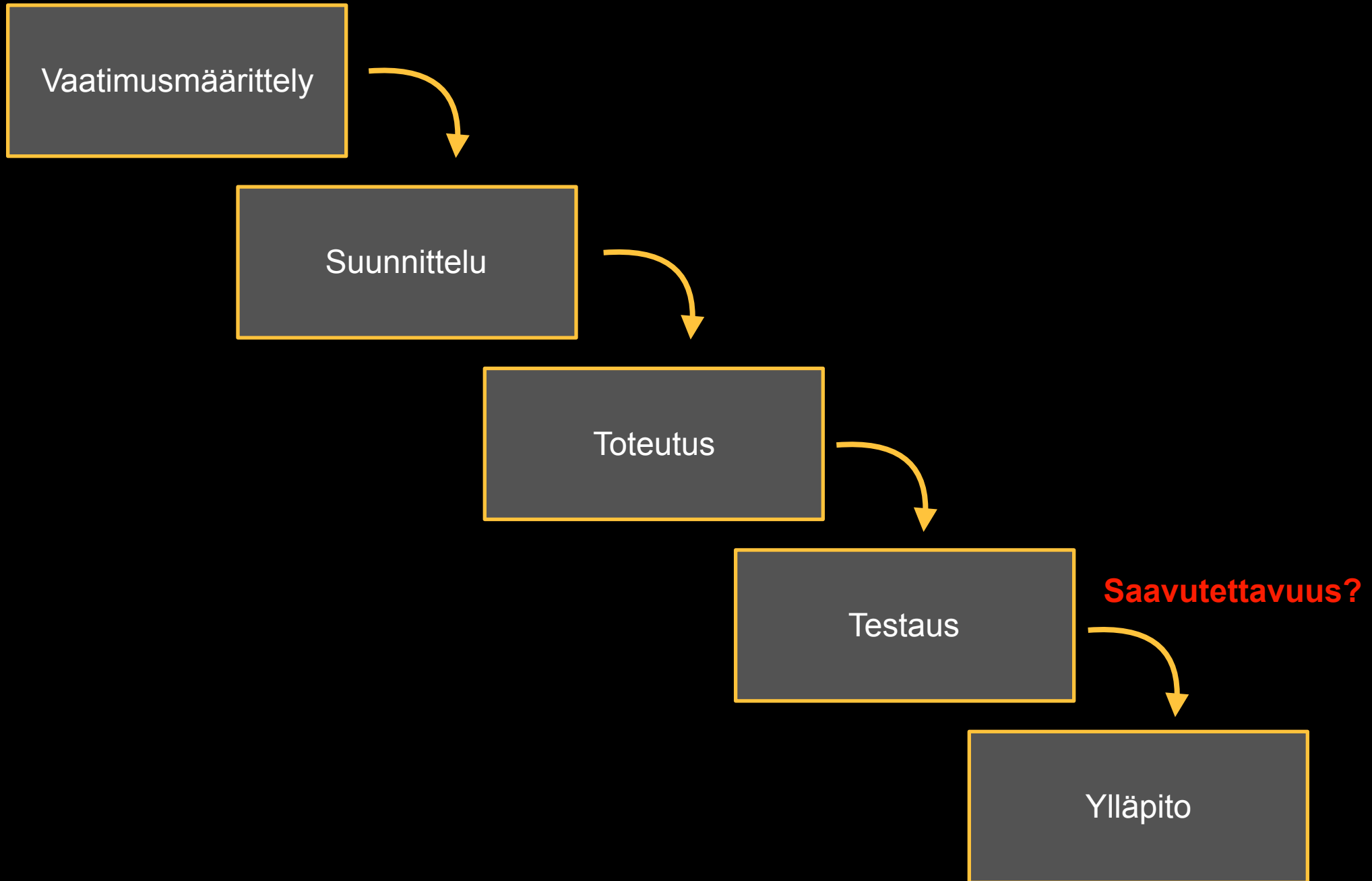
- ◆ Havaitseminen => Tunnistettavuus
- ◆ Oppiminen => Opittavuus
- ◆ Työmuisti => Muistettavuus
- ◆ Lukeminen => Luettavuus
- ◆ Päättely ja ongelmanratkaisu => Helppokäyttöisyys

Kognitiivinen saavutettavuus

- ◆ **Muisti** - Työmuisti, pitkäaikaismuisti, visuaalinen, visuo-spatiaalinen...
- ◆ **Toiminnanohjaus** – Tunteiden hallinta ja itsetuntemus, toiminnan suunnittelu ja toteutus; arviointi
- ◆ **Päättele** – Looginen päättele, matemaattinen älykkyys, yleistäminen
- ◆ **Keskittyminen** – valikoiva keskittyminen, pitkäaikainen keskittyminen
- ◆ **Kieli ja lukutaito** - Puheen ymmärtäminen, auditivinen erottelu, nimeäminen, mekaaninen lukutaito
- ◆ **Visuaalinen hahmottaminen**
- ◆ **Tieto** – Kulttuuritietämys, jargon, metaforat, sanonnat

Käyttäjälähtöinen suunnitteluprosessi

Suunnittele
uudistusprosessi

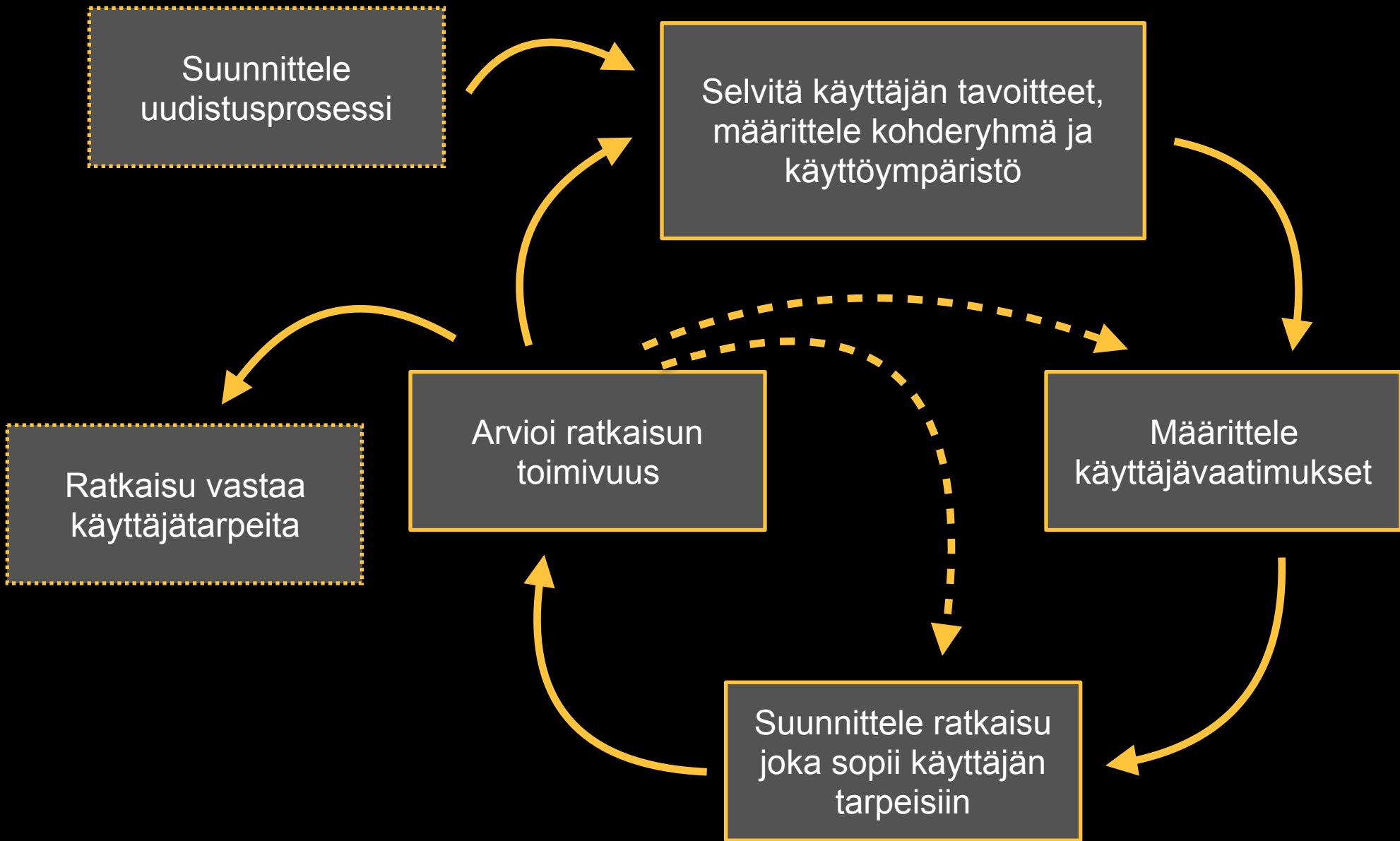
Selvitä käyttäjän tavoitteet,
määrittele kohderyhmä ja
käyttöympäristö

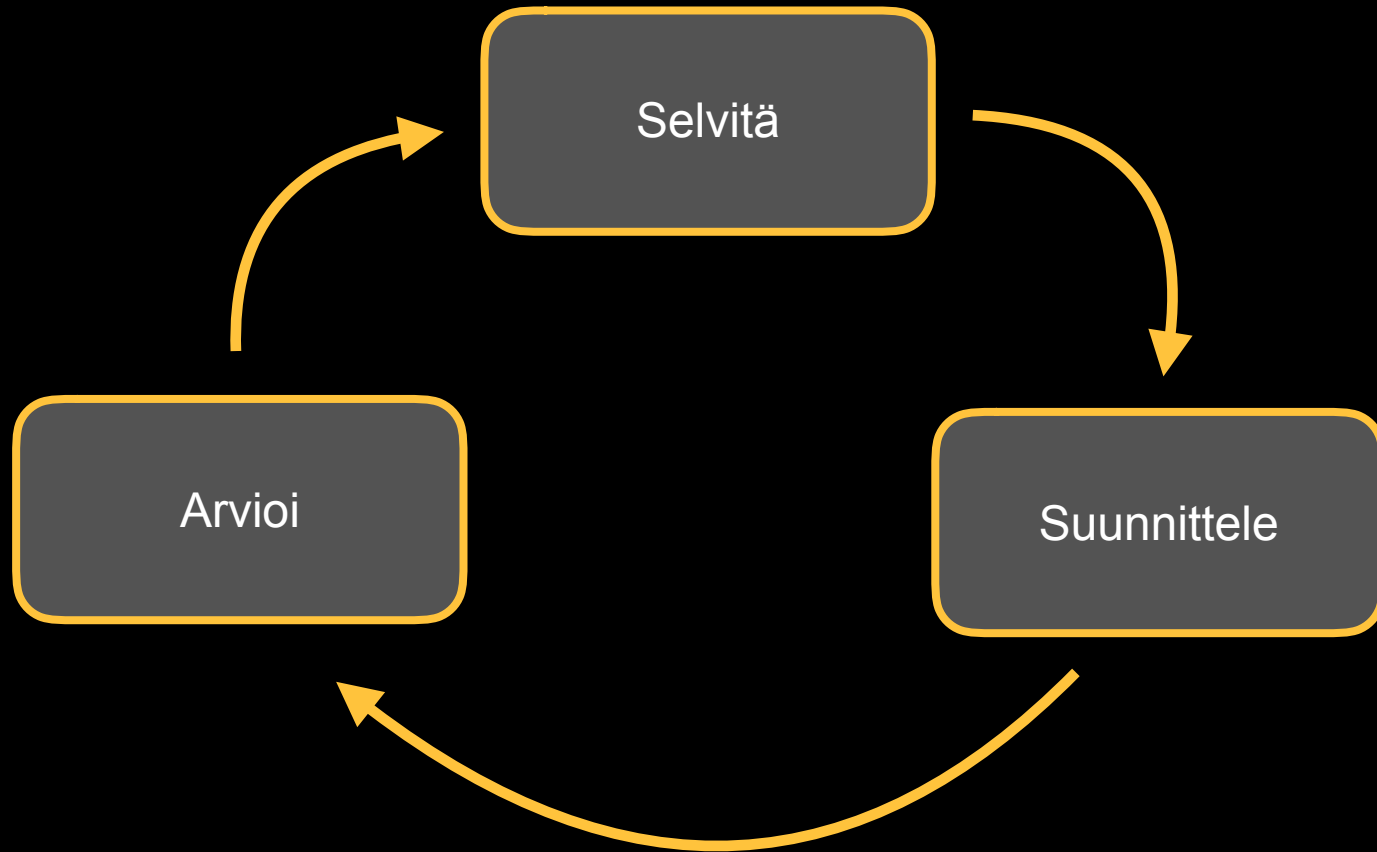
Määrittele
käyttäjävaatimukset

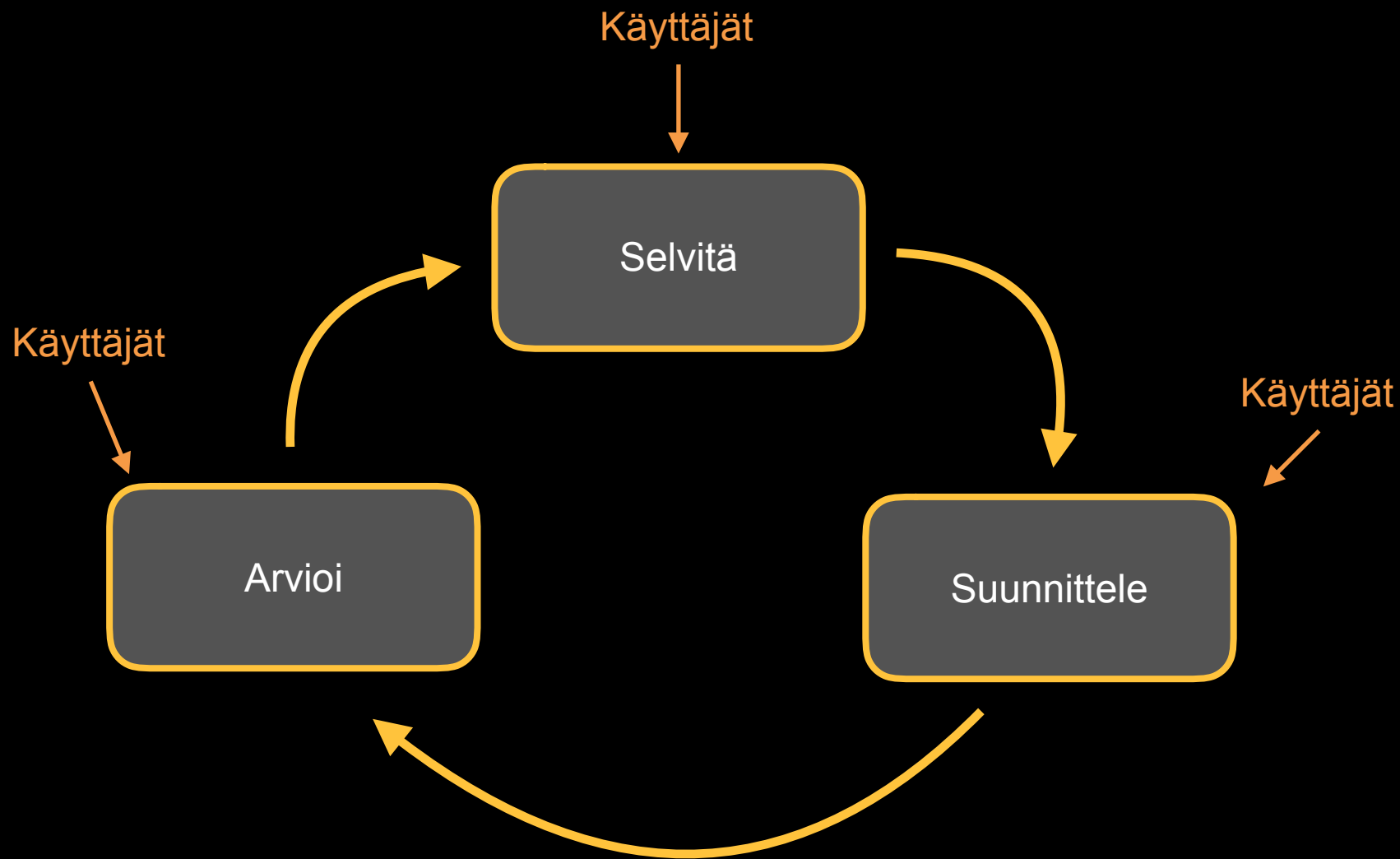
Suunnittele ratkaisu
joka sopii käyttäjän
tarpeisiin

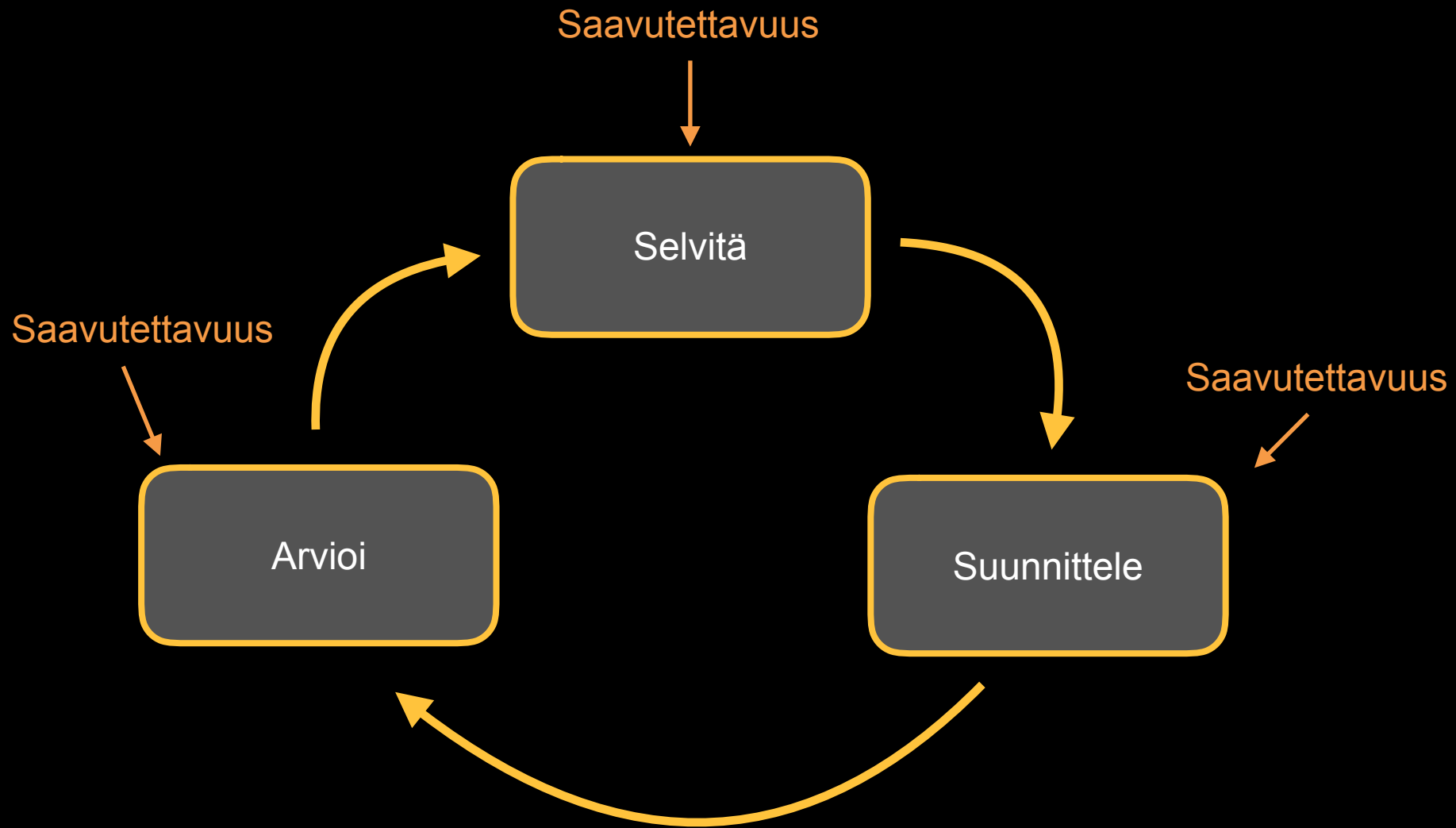
Arvioi ratkaisun
toimivuus

Ratkaisu vastaa
käyttäjätarpeita

Saavutettavuustarpeiden kartoitus

Selvitä

Saavutettavuustekniikat
ja toteutustavat

Suunnittele

Saavutettavuuden arviointi
Saavutettavuustestaus

Arvioi

Käyttäjärühmiin ns. erityisryhmät

- ◆ näkövammaisen ruudunlukijaa käyttävä asiakas
- ◆ ruudunsuurenosta käyttävä asiakas
- ◆ vain näppäimistöä käyttävä asiakas
- ◆ asiakas, jolla on lukivaikeus
- ◆ viittomakielinen asiakas
- ◆ autismin kirjoon kuuluva asiakas
- ◆ asiakas, jolla on laaja-alaisia oppimisvaikeuksia
- ◆ asiakas, jolla on kehitysvamma
- ◆ asiakas, jolla on CP-vamma
- ◆ ikääntyneet
- ◆ mielenterveyskuntoutujat

Käyttäjien osallistamisen tapoja

- ◆ Kyselyt
- ◆ Haastattelut
- ◆ Havainnointi
- ◆ Työpajat
- ◆ Yhteisläpikäynti
- ◆ Käyttäjätestaus

Selvitä (ja pidä mielessä suunnitteluvaiheessa)

- ◆ Käyttöympäristö
- ◆ Käytössä olevat laitteet (pöytäkone, läppäri, tabletti, kännykkä)
- ◆ Käyttäjien tietotaso
- ◆ Käyttäjien taitotaso
- ◆ Käyttäjien toimintarajoitteet
- ◆ Erilaiset tietokoneen käytön apuvälineet
- ◆ Käyttäjien tavoitteet

Prosessi: tekninen saavutettavuus

- ◆ Saavutettavuuden arviointi
 - ◆ WCAG 2.1 -arviointi
 - ◆ Helppokäyttöisyyden arviointi
 - ◆ Käyttäjättestaus: sivuston käyttö
- ◆ Löydettyjen ongelmien korjaaminen
- ◆ Sisällöntuotantojärjestelmän mukauttaminen

Prosessi: sisällön mukauttaminen

- ◆ Sisällöntuottajien koulutus
- ◆ Sisällön läpikäynti ja muokkaus
- ◆ Saavutettavan sisällöntuotannon varmistaminen
 - ◆ Tekninen saavutettavuus
 - ◆ Kuvaava otsikointi
 - ◆ Helppolukuinen sisältö: selkeä kieli, havainnollistaminen, silmäiltävyys, vain olennainen
 - ◆ Kuvaavat linkkitekstit
 - ◆ Videoiden tekstitys ja kuvailutulkkaus

Prosessi: helppokäyttöisyys

- ◆ Järjestä sisältö käyttäjien tarpeiden mukaisesti
- ◆ Käytä käyttäjien ymmärtämää kieltä
- ◆ Tee sisällöstä helppo löytää
- ◆ Tee ulkoasusta helposti hahmotettava (tunnistettavuus, informaation määrä)
- ◆ Käyttäjättestaus

Selkokielen palvelun toteuttaminen

- ◆ Sisältötekstin mukauttaminen selkokielelle
- ◆ Sivuston helppokäyttöisyyden varmistaminen
- ◆ Selkologon hakeminen
 - ◆ Selkokeskus myöntää ja tarkistaa sisällön
 - ◆ Papunet tarkistaa helppokäyttöisyyden
 - ◆ Ilmainen!
- ◆ http://papunet.net/sites/papunet.net/files/saavutettavuus/tiedostot/selkokielen_sivuston_saavutettavuuden_arvioinnin_heuristiikat_0.pdf

Sivuston tilaamisessa huomioitavaa

- ◆ Vaatimusmäärittelyyn minimivaatimus: WCAG 2.1
- ◆ Helppokäyttöisyys
- ◆ Käyttäjälähtöisyys
- ◆ Sisällöntuottajien koulutus
- ◆ Ennen julkaisemista saavutettavuuden arviointi ja ongelmien korjaaminen
- ◆ Mahdollisesti saavutettavuuskonsultointi jo kehittämistyön aikana

Kiitos!

Kysymyksiä?

timo.overmark@kvl.fi